

Duns Škot i dogma Bezgrješnog Marijina začeća

Duns Scotus et dogma Immaculatae Conceptionis.

Piše o. dr. Petar Grabić, franjevac.

Sadržaj — Summarium. — Doctrina Immaculatae Conceptionis beatæ Virginis Mariæ per bullam »Ineffabilis Deus« irrevocabiliter et infallibiliter est stabilita. Hoc dogma intime cohaeret cum doctrina, quam Doctor Subtilis et ejus schola in saeculari pugna victorioso propugnauerunt. Immaculata Conceptio mentibus sanctorum et summorum theologorum: ss. Anselmi, Bernardi, Alberti Magni, Bonaventurae, Thomae non apparuit praecipue propter impossibilitatem compositionis cum dogmate de universalitate redemptionis Christi Domini. Huic difficultati et aliis exinde surgentibus qua victor obviam venit Joannes Duns Scotus et ejus schola cum theoria praeredemptionis: »Beata Virgo contraxisset peccatum originale, si a Christo praeservata non fuisset«.

Doctrina de Immaculata Conceptione inde a tempore Duns Scoti magis magisque vincebat, usque dum qua dogma expliciter et solemniter a summo pontifice Pio IX »Ineffabilis Deus« (8. XII. 1854) declarata ac definita fuerit. Nullum dogma, si excipias illud, Christi Salvatoris, de sua authenticitate talia documenta praestitit sicuti Immaculata per miracula (Lourdes). Nam ista sunt maximi momenti pro totali renascentia totius vitae christianae.

Ex castris exterorum afferuntur confessiones summorum theologorum in favorem b. Joannis Duns Scoti et scholae franciscanae.

1. Duns Škot i Bula »Ineffabilis Deus«.

Mogao bi se kome učiniti i sam naslov članka paradoksalan, kad svatko znade, da je Duns Škot znanstveno radio svršetkom 13. i početkom 14. stoljeća; a poznato nam je i to, da je sveti Otac Papa Pijo IX. proglasio dogmu Bezgrješnoga začeća tek godište 1854. dne 8. decembra. Vremenski razmak više nego li je V vjekova otešćavao bi — čini se — ideološku, dinamičku i povijesnu vezu između oštroumnog franjevačkoga prvaka i same dogme Bezgrješnoga začeća. No ipak i povijesno i teološko — kritičko promatranje nesumnjivo je nalaze.

Dogmu Bezgrješnoga začeca Pijo IX. ovako je u svojoj buli označio: »Definimus doctrinam, quae tenet b. Virginem Mariam in primo instanti suae conceptionis fuisse, singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Iesu Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpae labe praeservatam immunem, esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanter que credendam.« (Denzinger-Banwart, 16—17 num. 1641). Na hrvatskom bih jeziku ovako kazao: »Određujem, da je nauk, koji kaže o bl. Djevici Mariji, kako je u prvom času svoga Začeca, posebnom milošću i povlasticom Boga svemogućega, zbog zasluga Krista Spasitelja roda ljudskoga, zaštićena od svake ljage istočnoga grijeha, od Boga objavljen i da ga kao takov moraju svi vjernici čvrsto i postojano vjerovati.«

Papina je bula nepogrešiva. Ona nas uči vjersku istinu Bezgrješnoga začeca Majke Božje. Svi su vjernici dužni da to vjeruju. Sveti otac papa, makar čovjek kao što smo svi mi — grješni i prevarljivi — snagom Božjom, pomoću Duha Svetoga neprevarljiv je, kada nastupa u ovako svečanom činu svoje učiteljske službe za cijelu Crkvu. Dakako, da pomoć Duha Svetoga ne isključuje ljudsku suradnju kod pripreve ovako svečanih odluka. U čemu je pak bila suradnja prvaka Franjevačke Škole, to bi imalo da pokaže ovo razlaganje.

2. Načelno gledište.

O bl. Djevici, Majci Božjoj, uvijek je Crkva držala, na istoku i na zapadu, da je ona bez ikakve ljage; da je najnevinija, neoskvrnjena u svakom obziru; najbesprijeornija; najčišća i u duši i u tijelu; djevica nad svim djevicama; u njoj se nalaze sve milosti Duha Svetoga; svetija od svih svetaca, anđela, kerubina i serafina. Njezinu svetost ne mogu da iskažu ni svi nebeski ni zemaljski jezici. No, uza sve ove najbiračnije naslove, s kojima je Crkva častila Majku Božju i u molitvama i u bogoštovlju i u propovjedima i u svojim znanstvenim radovima sviju vremena, ipak u nauci o Bezgrješnom začecu onako, kako ga mi danas vjerujemo, nije u srednjem vijeku, u cvatu teološke skolastičke znanosti, vladalo potpuno svijetlo, nego je bilo i tmine i zablude, u koje su, dakako u dobroj vjeri, upali i ponajbolji sveci i ponajbolji umnici onoga vremena.

3. Dva velika sveca: Anselmo i Bernard.

Istina je da je sv. Anselmo (1033. † 21. IV. 1109.) (De conc. virg. c. 18; M. 158, 451) o Majci Božjoj pisao: »Dostojno je, da je Djevica čista takovom čistoćom, koja se veća pod Bogom ne da zamisliti; jer joj je svoga jedinorodenoga, jednakoga Sina, koga je ljubio kao samoga sebe dao i njoj za Sina, tako da je istodobno i Sin Božji i Sin Boga Oca i Sin Djevice. Ona je njegova prava Majka i Duh je Sveti htio i učinio, da se i Sin Božji od nje začne i porodi.«

Iako je sv. Anselmo postavio ovo divno i ispravno mariološko načelo o njezinoj iznimnoj čistoći, ipak radi poteškoća, koje su vladale u ondašnjem teološkom mentalitetu, nije mogao da se oduševi za Bezgrješno začecé Majke Božje. On je dobro znao, da je bl. Djevica rođena redovitim putem, što je svakako bilo prema ondašnjem mišljenju »cum peccato carnalis delectationis«; te je mislio, kao i svi drugi onoga vremena, da je začeta u istočnom grijehu i da se je od njega tek kasnije oslobodila; svakako prije nego je po Duhu svetome začela u svojoj utrobi Krista Spasitelja. Dakako, da je bila poteškoća za sv. Naučitelja: kako je i Krist bez grijeha začet, kada je i on uzeo svoje tijelo od Marijina, koje je bilo istočnom ljagom oskvrnjeno; ali ju je nastojao riješiti tako, da Krist nije rođen redovitim putem ljudskoga rađanja te u tom nije bilo grijeha »carnalis delectationis«. Pri uklanjanju ove poteškoće, koja nije postojala u skolastičkoj teoriji, kao što ne postoji ni danas kod svih imakulatista, on se utjecao tajni Božje mudrosti, u koju čovjek nikako zaroniti ne može.

Sv. Bernard iz Clairvaux-a (1090. † 20. 8. 1153.) doznao je da je lionska katedralna crkva uvela svetkovinu Bezgrješnoga Marijina Začeca. To ga je tako smelo, te je odmah pisao kanonicima stolne crkve u Lyon (M. lat. 182. 333) ovo pismo: »Bez sumnje je Majka Božja bila sveta i prije svoga rođenja, jer se ne vara sveta Crkva, kada svetkuje njezino rođenje. Nije Ona bila sveta prije nego je postojala t. j. prije svoga začeca. Zar je mogla da bude sveto začeta u bračnim zagrljajima. Zar tu nije bilo grijeha, gdje je pohota bila nazočna? Istom tada bi bila bezgrješno začeta, ako tko reče, da je po Duhu Svetome začeta; ali to je dosada nečuveno. Ako bl. Djevica prije svoga začeca nije mogla da bude posvećena, jer je još nije ni bilo, nije mogla da bude posvećena ni u svom začecu, jer je i pri tom grijeh bio. (Concupiscentia — pohota). Šta drugo ostaje nego da je poslije svoga začeca u majčinoj utrobi prije rođenja bila posvećena; ali nikako u začecu.«

4. Franjevci — veliki skolastici.

Svi veliki naučitelji srednjega vijeka odreda su nijekali Marijino Bezgrješno začecé. Da spomenemo samo ponajveće.

Franjevac Aleksander Haleški († 21. 8. 1245.), nazvan doctor irrefragabilis, u svom djelu (S. 3, q. 9, art. 1, 2, 3, 4), makar da i on kao i sv. Anselmo uzimlje za načelo: »Štogaod se dobra Majci Božjoj moglo da dade, sve joj je dano«, ipak je u pitanju Bezgrješnoga začeca pogriješio. On u navedenom djelu pita (Art. 1): »Da li je Majka posvećena prije svoga začeca?« pa odgovara da nije. To obrazlaže ovako: roditelji Marije Djevice mogli su da budu lično sveti, ali svako rađanje biva snagom pokvarene naravi. Sve štogaod se rada iz ove ili po ovoj pokvarenoj naravi, sve se rada s grijehom. Isto treba kazati i o Djevici Mariji. — U Art. 27. pita Haleški: »Je li Majka Božja mogla da bude posvećena u samom za-

četku?« pa opet odgovara, da to nije moguće, »jer začetak ne zavisi možda o dobroj volji roditelja, koji sa svojim bračnim aktom mogu da budu pred Bogom i zaslužni, nego o samoj naravi pokvarene prirode; a ta je odlučna, pa treba da bude pokvaren i svaki začetak«. — Naravno, kada je pitanje, da li se tijelo može da posveti prije nego li mu je Bog duh udahnuo, takovu je mogućnost razložito Aleksander Haleški otklanjao, jer u prvom redu Božja milost i rajska slava odnose se na dušu a ne na tijelo. Takovo posvećenje ne pripušta ni za bl. Djevicu. Napokon (u Art. 4) veli, da je bl. Djeвица bila posvećena u utrobi svoje majke poslije nego joj je Bog dušu stvorio i udahnuo, jer su, po tadašnjem vjerovanju, bili i sv. Ivan i Jeremija prorok posvećeni u utrobama svojih majki; pa kako bi se onda to moglo da zaniječe o Djevici Mariji, Majci Božjoj?

Drugi veliki franjevački učitelj, general reda i kardinal rimske Crkve, serafski naučitelj sv. Bonaventura (1221.—1274.) stoji uz općenito mišljenje onoga vremena, da je bl. Djeвица začeta u istočnom grijehu. Iako nije tako odriješit protivnik Bezgrješnoga začeća kao drugi, ipak ga ne prihvaća. Sv. Bonaventura pita (In III, dist. 3, p. 1, a. 1, q. 2): »Da li je duša bl. Djevice posvećena prije nego je upala u istočni grijeh?«. Na to odgovara: »Neki vele, da je bila posvećena prije istočnoga grijeha; dok drugi kažu, da je bila posvećena poslije kako je u nj upala. Ovo je posljednje mišljenje i općenitije i razložitije.« Čini se, da je sv. Bonaventura ostao dosljedan tome za onda generalnijem mišljenju i da ga nije opozvao niti onda kad je kao general reda na generalnom kapitolu u Pizi (1263.) naredio, dakako u ime cijeloga kapitula, da se u čitavom redu svetkuje svetkovina začeća bl. Djevice. Tada to svetkovanje po sebi nije značilo Neoskrvnjeno začeće u našem smislu, nego je uopće označivalo njezin sveti začetak: da li prije ili poslije prvoga časa, na to se nije skretala posebna pažnja; ali svakako ovako svetkovanje označivalo je njezino posvećenje u utrobi njezine majke sv. Ane.

5. Dominikanci — veliki skolastici.

Dominikanac sv. Albert veliki (doctor universalis 1193. † 15. IX. 1280.), učitelj andeoskoga naučitelja, odlučan je protivnik Bezgrješnoga začeća. On je jasno kazao (In 3, dist. 3, a. 4) kako svatko treba da vjeruje: »Da je bl. Djeвица poslije nego je bila u istočnom grijehu, u utrobi svoje majke posvećena. Kada je pak posvećena, u kojem danu ili satu dana, to se ne može znati bez posebne Božje objave; ali svakako treba držati, da je to bilo malo vremena poslije nego se Marijina duša sjedinila s njezinim tijelom u utrobi njezine majke Ane«.

Andeoski naučitelj sv. Toma (1225. † 7. 3. 1274.) u svom djelu »Summa Theologica« p. 3, q. 27, a. 2 izrijeком poriče Bezgrješno začeće onako, kako ga je sv. otac papa Pijo IX. definirao. — Sv. Toma razlaže svoje poricanje pa kaže: »Kada bl. Djeвица ne bi bila

okaljana ljagom istočnoga grijeha, to bi se protivilo Kristovu dostojanstvu, jer je On Spasitelj sviju.« Evo tih riječi u izvorniku: »Ad secundum dicendum, quod si nunquam anima B. Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum quam est universalis omnium Salvator.« Malo dalje nastavlja: »B. Virgo contraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex utero nasceretur.« U našem je jeziku značenje ovo: »Bl. Djevica bila je u istočnom grijehu, ali je bila od njega očišćena prije svoga poroda.« — Ni svetkovina začeca Majke Božje za sv. Tomu nije bio nikakav dokaz za njezinu bezgriješnost, kako on to sam kaže, kada veli u istom djelu i na istom mjestu: »Nec tamen per hoc quod festum conceptionis celebratur, datur intelligi, quod in sua conceptione fuerit sancta; sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum Sanctificationis ejus potius, quam Conceptionis in die conceptionis ejus ipsius.« — Sv. Toma u istom članku ad 4 piše: »Et ideo etsi parentes Beatae Virginis fuerunt mundati a peccato originali, nihilominus Beata Virgo peccatum originale contraxit, cum fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex comixtione maris et foeminae.« Nesamo u svojoj Summi nego i u drugim djelima, na desetak mjesta sv. Toma stoji na stanovištu protiv imakulatista. Još ću samo da jedno spomenem, na čemu su obično veliki skolastici tretirali ovo pitanje. To je In 3, dist. 3, p. 1, q. 1, a. 1. Tu veli: »Veća bi bila čistoća Bl. Djevice, da je uvijek bila bez istočnoga grijeha nego li da je kasnije od njega očišćena... ali takva čistoća pripada samo Bogu-Čovjeku; ne ovu čistoću, nego koja je pod ovom najveća, Djevica-Majka morala je imati.« — Haec puritas soli homini Deo debebatur..., unde non hanc puritatem, sed sub hac maximam Virgo, mater ejus, habere debuit.«

6. Bezizgledna apologija.

Dakako da učenicima sv. Tome nije drago, što sv. Toma nije bio još u ono doba za Neoskvrnjeno začeca bl. Djevice pa bi ga mnogi htjeli naknadno da učine i pretečom ove drage dogme i glavnim njezinim zatočnikom. U tom se radu danas najviše ističe dominikanac Norbert del Prado. On je napisao čitavu knjigu: *Divus Thomas et Bulla Dogmatica »Ineffabilis Deus«* u kojoj je uzaludno pokušavao dokazati, kako je ona stilizirana u duhu nauke sv. Tome. I kod nas to uzalud pokušavaju (Bogoslovska Smotra, XXIII, br. 2, str. 208—214). Dobro kaže Isusovac Christian Pesch, da je tomistička škola do početka XVI. vijeka čvrsto stajala uz sv. Tomu kao protivnika Bezgriješnog Začeca. Poslije toga vremena,

kada je protivno mnijenje redom osvajalo u liturgiji, u pobožnom štovanju, u pozitivnim odlukama Papa, u teološkoj znanosti; a osobito onda, kad se je družba Isusova sa svim svojim prvorazrednim silama založila za Bezgrješno začeće, onda se posebno čuju glasovi, da sv. Toma ne bi bio protiv Bezgrješnoga začeća. Tu je jaka dilema isusovca Pescha, kojoj se ne može lako umaći: »Ergo S. Thomas aut vere negavit immaculatam conceptionem, aut tam male mentem suam expressit, ut optimi ejus interpretes prorsus in contrariam partem eum intellexerint.« (Pesch: Praelectiones Dogmaticae, Tomus III: DE DEO CREANTE ET ELEVANTE DE DEO FINE ULTIMO, editio V et VI, p. 235). Značajno je i to, što je malo prije nego je Pijo IX. proglasio dogmom Bezgrješno začeće, dominikanski general godine 1843. zatražio od Kongregacije sv. Obreda: »Da li su članovi dominikanskoga reda: muški i ženske, dužni svetkovati svetkovinu Marijina začeća sa svečanom osminom i da li su svećenici istoga reda dužni u misnom prefaciju nadodavati riječi: ,et te in immaculata conceptione'; i da li se to mora održati u svim redovničkim crkvama: muškoga i ženskoga spola?« U jesnom slučaju: »Da li su na to obvezani i oni, koji misle da bl. Djevica Marija nije bezgrješno začeta i koji su posebnom zakletvom vezani, da će u svemu slijediti nauk sv. Tome, pretpostavivši, da je sv. Toma bio protiv Bezgrješnoga začeća?« Sveta je Kongregacija Obreda protegla dužnost svetkovanja i naučavanja Bezgrješnoga začeća i na dominikanski red; a Pijo IX izrijeком je razvezao zakletve sve one, koji su je bili položili: »omnes et singulos, quatenus opus sit, ab emissi iuramenti vinculo absolvens et eximens.«

6. Mučna situacija.

Kada se uzme u obzir opće protivno mnijenje tadašnjega teološkoga svijeta, nošeno auktoritetom tako velikih i svetih ljudi kao što su sv. Bernard, sv. Bonaventura, sv. Albert Veliki, sv. Toma, onda se mogu i moraju uvidjeti poteškoće, s kojima se imalo boriti protivno mnijenje, koje nije raspolagalo, barem u javnom znanstvenom životu, s tako moćnim faktorima. Te su teškoće osobito počivale na ledima prvaka Franjevačke Škole Duns Škota (1269. † 8. XI. 1308) koje je on ipak sa svojim jakim razlozima dobro potkopao. Uzimljem ih iz Škotovih djela ili bolje iz ulomaka njegovih djela, koje je kritički, uz priznanje današnjih najvećih evropskih stručnjaka, rekonstruirao naš uvaženi učenjak Dr. Fra Karlo Balić uz pripomoć kodeksa, od kojih su mnogi tek po njemu otkriveni. U knjizi O. Balića: *Theologiae Marianae Elementa quae ad fidem codd. MSS edidit*, Šibenik 1933, od str. 17 — 54 nalazimo Duns Škota u pobjedonosnoj prvoj najačoj borbi za Bezgrješnost začeća Majke Božje. Po sebi se razumije, da je ovakim kritičkim radom O. Balića u glavnom konačno učvršćena Dun Škotova prvenstvena pozicija u obrani Bezgrješnog začeća. Hajde stoga da se s njom upoznamo!

7. Duns Škotova argumentacija.

Sredovječna borba o Neoskvrnjenom začecu uglavnom se razvijala na vjerskom ili dogmatskom terenu. U ono doba, kao i danas, svaki je vjernik, kršćanin i katolik trebao da vjeruje, da je Krist jedini Otkupitelj svih ljudi, sve djece Adamove. Svatko je znao, da je i bl. Djevica po svom porođenju dijete Adama i Eve. Ovo je bio onaj razlog, koji im, uza svu dobru volju i svetaca i velikih skolastika, nije dopuštao, da bl. Djevicu proglašaju Bezgriješnom u prvom času njezina začeca. Baš ovaj razlog Duns Škot u svojoj oštroomnosti nesamo da nije porekao nego ga je sa svojim dubokoumnim refleksijama još i više ukrijepio. On je uglavnom ovako razlagao: »Krist je najsavršeniji posrednik — Otkupitelj — između Boga i ljudi. Kao najsavršeniji posrednik mora da ima i najsavršeniji način posredovanja; barem što se itče njemu najbliže osobe t. j. njegove Majke bl. Djevice Marije. Kada on ni nju ne bi mogao da zaštiti od istočnoga grijeha, tada se ne bi mogao da nazivlje najsavršenijim otkupiteljem i posrednikom (sed hoc — perfectissimus mediator — non esset nisi meruisset eam — B. Virginiem — praeservare a peccato originali.)

Duns Škot hoće da objasni svoju tezu praktičnim primjerom: »Kralj je radi očeva grijeha njega, ženu, djecu mušku i žensku razbaštiniio za sva vremena. To će razbaštinenje za sve i za pojedine sve dotle ostati, dok se ne nade jedan pravednik, koji će svojom uslugom moći više da zadovolji kralja nego li ga je onaj nesretni otac razbaštinenje obitelji povrijedio. Međutim nalazi se taj pravednik, koji posreduje između uvrijedenoga kralja i razbaštinenje obitelji. Ne bi li bilo savršenije njegovo posredništvo, barem za jednoga člana razbaštinenje obitelji, kada bi on tako posredovao kod kralja, da je ovaj član bio njegovom zaslugom izuzet iz redova kralju neprijateljske obitelji? Po sebi se razumije, da bi ovako posredništvo bilo savršenije. Ni Krist kod presv. Trojstva ne bi bio najsavršeniji posrednik, kad ne bi mogao da pokaže barem na jedan slučaj ovako najsavršenijega posredništva.«

»Najsavršenijemu posredništvu Krista Gospodina protivilo bi se, kad on ne bi mogao da pokaže barem na jednu osobu, koju bi oslobodio od svake dužnosti kazne za grijeh. Istočni grijeh nesamo da je grijeh, nego je on i najveća kazna ljudstvu udarena radi praroditeljskoga grijeha. Sigurno se Krist ne bi mogao da nazivlje najsavršenijim posrednikom ili Otkupiteljem, kada on ne bi na ovaj način — barem nekoga — sačuvao od istočnoga grijeha i od kazne, koju on sam sobom nosi.«

Duns Škot je sjajno pobijao one, koji su tvrdili — a to su veliki skolastici naglašavali — da u slučaju Bezgriješnoga začeca bl. Djevici nije trebao Otkupitelj niti mu je ona morala da bude zahvalna za takovo dobročinstvo. »Baš za to, što je Bl. Djevica u prvom času začeca Bezgriješno začeta, njoj je bio Krist kao Otkupitelj još potrebniji nego nama drugim ljudima«, veli Duns Škot. —

Napokon, hvala mu i slava — nas je izbavio od istočnoga grijeha iza toga kako smo u njemu bili; a bl. Djevicu je i zaštitio da u nj nikako ne upane. Da ove Kristove zaštite ne bi bilo, bl. Djevica, bila bi jednako u istočnome grijehu, kao i mi drugi ljudi. Iz toga slijedi, da je bl. Djevica više trebala Krista Otkupitelja nego mi obični grješnici« (*Ita illa magis indignit mediatore praeveniente peccatum, ne esset aliquando ab ipsa contrahendum et ne ipsa contraheret*). Duns Škot ističe i veću dužnost zahvalnosti bl. Djevice prema Kristu Otkupitelju nego li je drugih ljudi. Nju je Krist i od istočnoga grijeha očuvao, zaštitio a nas je oslobodio; a mnogo je veće dobročinstvo očuvanje, zaštita od grijeha nego li je očišćenje (*praeservatio majus beneficium quam purgatio*).

8. Sporedni razlozi.

Škotov pojam o praeservaciji ili praeredempciji — očuvanju, preotkupljenju, — oteo je glavno oružje iz ruku njegovih protivnika te je počeo da utire put polaganu osvajanju terena za nauk o Bezgrješnom začecu bl. Djevice u prvom njezinu času do konačne pobjede, koja je nakon više nego punih pet vjekova napokon došla. Druge je sporedne protivne razloge Duns Škot lako oslabio.

Neki su držali, da bl. Djevica Marija ne može da bude u prvom času bezgrješno začeta, budući se rađa običnim putem pokvarene ljudske naravi. I njezino je tijelo bilo od grješnoga tijela njezinih roditelja. Kraj toga je i ona bila podložna smrti, bolestima, žalosti i vremenim nevoljama, kao i mi drugi ljudi.

Duns Škot ne priznaje ovih razloga. Ako nema ništa protivna u tome da u nama po svetom krštenju, milošću Božjom preporođenim, ostaje naša pokvarena i na zlo sklona ljudska narav, zašto bi bila zapreka u tome, da bl. Djevica Marija makar i potjecala porođenjem od običnih roditelja, bude zaslugom Kristovom sačuvana od istočnoga grijeha. Kad te protivnosti nema kod nas ljudi; zašto bi ona morala da bude kod Majke Božje? Uostalom grijeh, bilo koji, pa ni istočni, ne odnosi se u prvom redu na tijelo i na njegovu pohotu, koja po sebi nije grješna, nego na ljudsku dušu. Tako isto i milost Božja, koja pere grijeh, odnosi se u prvom redu na duševni život a tek posredno na tjelesni. Duns Škota nije smetala ni možebitna grješna požuda roditelja kod njihova djela, jer je stvarno vrlo dobro razlikovao danas tako zvanu aktivnu koncepciju — djelo roditeljsko — i pasivnu koncepciju — samo začecje, s kojim se daje spojiti i Bezgrješnost od prvoga časa, kao što i istočni grijeh po prokletstvu radi praroditeljskoga grijeha.

Evo njegovih autentičnih riječi: »*Et dato quod in conceptione seminum fuisset creatio animae, non fuisset aliquod inconvenies gratiam tunc fuisse infusam animae, propter quam anima non contraxisset aliquam infectionem a carne vel corpore cum libidine seminato. Sicut enim post primum instans baptismi potuit manere infectio corporis contracta per propagationem cum gratia in anima*

mundata, ita potest esse in primo instanti si Deus tunc creavit gratiam in anima Mariae.» (Balić, O. C., 43).

Što se tiče životnih nevolja, koje je trpjela Majka Božja bez grijeha i bez veze sa grijehom, veli Duns Škot, da su Majci Božjoj bile radi toga ostavljene, da može s njima sticati više zasluga (str. 28). U Škotovoj teologiji kao i kod drugih skolastika nalazimo i drugih razloga patnjama Majke Božje, makar da nije imala grijeha, tako: sličnost sa svojim Sinom kao i to, da je ona po svojim patnjama također i suotkupiteljica svih nas. No to bi me raspravljanje odalečilo od moga argumenta, kao što i čisto filozofsko raspravljanje, koje se samo za to navodilo, da se potkrijepi dogmatsko gledište dvaju mišljenja. Kad je Duns Škotu uspjelo obeskrjepiti teološku bazu antiimakulatista, tada ni filozofsko razlaganje ne dolazi u obzir kada se radi o konkretnoj dogmi Neoskvrnjenoga začeca. No, i takva rasprava može i mora da ima mjesto u filozofskom studiju Duns Škota. To će biti ili može da bude drugom zgodom.

9. Debitum remotum et proximum.

Kako se već iz rečenoga vidi, kod prvaka skolastike bilo je pitanje, da li je Majka Božja de facto bila oslobođena od istočnoga grijeha i to u prvom času svoga začeca ili nije. Kao prvak nauke, da je Bl. Djevica Marija bila oslobođena od istočnoga grijeha s pravom se smatra vođ Franjevačke Škole Duns Škot i to postupkom prerredempcije. U tom je njegova neumrla zasluga. U njegovo vrijeme nije bilo pitanje: da li je bl. Djevica imala u pogledu istočnoga grijeha debitum remotum vel proximum contrahendi peccatum originale, kao kasnije za vrijeme Suareza (1548—1617). Pitalo se naime: da li je bl. Djevica imala tako zvani debitum remotum, koji bi sastojao u tome, što su svi Adamovi potomci, već po tome što od njega potječu, podložni istočnome grijehu bez obzira na onu moralnu ljagu ili na opći moralni zakon, po kome su svi Adamovi potomci moralno pred Bogom griješni, jer se rađaju od prokletih praroditelja. Pita se: da li je Majka Božja imala daljnu i bližu obvezu (debitum remotum et proximum) pogledom na istočni grijeh ili nije? Teolozi Vega, Wirceburgenses učili su, da je bl. Djevica imala samo debitum remotum ali ne proximum; dok su Suarez, Vasquez, Valentia, sv. Belarmin učili, da je bl. Djevica Marija imala i debitum proximum, ali je od primjene ovoga moralnoga zakona bila po zaslugama Kristovim oslobođena.

Franjevačka škola u svojoj većini ne će da pripušta ni debitum remotum ni debitum proximum pogledom na Majku Božju, nego se čvrsto drži načela, koje je bl. Ivan Duns Škot prvi naglasio: »B. Virgo contraxisset peccatum originale nisi a Christo praeservata fuisset.« O modalitetu ove prerredempcije nema još svoga ustaljenoga mišljenja. Debitum remotum et proximum u teoriji predestinacije i Krista i Njegove Majke, za koju se sada naša škola pretežno zalaže, bacaju neku sjenu na samu svetost Majke

Božje, što našoj sinovskoj pobožnoj čudi ne godi. Hoće li i kada će uspjeti, da se bliže pristupi i ovom otajstvu modaliteta preredempcije u jednoj opravdanijoj formi nego li je debitum remorum et proximum, to je u rukama Božje Providnosti i problem budućnosti.

10. Hajka nevjere.

Papina bulla »Ineffabilis Deus« umetnula je najdragocjeniji dragulj u zlatnu krunu Majke Božje i Majke naše bl. Djevice Marije i našla je radostan odjek u srcu svih katolika. Molili su, željeli su i tražili od svetoga Oca Pape i vjernici i svećenici i biskupi, patrijarhe i kardinali, da sveti Otac svojim neprevarljivim auktoritetom svečano proglasi Majku Božju Neoskvrnjeno začetom; da se dade slava Bogu, Kristu Otkupitelju i Njegovoj Bezgrješnoj Majci. Sveti je Otac Papa udovoljio želji Crkve i proglasio je Bezgrješnom uz opću radost cijeloga katoličkoga svijeta; ali tu radost nije razumjela velika većina poganskoga, bezvierskoga i krivovjernoga svijeta, među koje možemo s pravom da ubrojimo i anglikance i protestante i pravoslavce. Pravoslavci su se bunili ne radi svojih svijetlih tradicija u pitanju vjere u Bezgrješno začće, jer je i sam Focije (820—891) začće bl. Djevice (P. G. CIV, 1070) svetkovao nego radi toga, što je ta odluka dolazila tobože od nepozvane osobe, rimskoga Pape. Navala bezboštva i krivovjerstva bila je zajednička na Papu i katoličku Crkvu, koja je s nadom u pomoć Božju i pomoć one, koja je uvijek pobjeđivala sva krivovjerstva, ustrpljivo snašala progonstva i očekivala pomoć s nebesa. Ta je pomoć došla na neslućeni način, baš od Majke Božje — Bezgrješno začete.

11. »Ja sam Bezgrješno začće!«¹

U vjerskoj, crkvenoj i svjetskoj povijesti nezaboravan će ostati dan 25. marta 1858. godine. Na taj se dan Majka Božja ukazala u Lurdu sv. Bernardici Soubirous i rekla joj: »Ja sam Bezgrješno začće!« Objava Lurdske Djevice dolazi u kruto doba državnoga apsolutizma, ateizma, panteizma, liberalizma i racionalizma, kada su Pape, Crkva, svećenstvo i vjernici, kao predstavnici vjere u Boga, u Božju objavu i u prekogrobni život, bili i zlostavljani i prezreni. Tko je mogao da vjeruje, da će baš Majka Božja na ovaj način spasiti čovječanstvo iz tmina moderne nevjere i iz kaljuže modernog pokvarenoga života! Ipak je to ona, učinila na sličan način kao i Krist Gospodin za vrijeme svoga zemaljskoga života. Ni njemu ni njegovu božanskom poslanju nije ondašnji svijet vjerovao.

Sam sv. Ivan Krstitelj, koji je čamio u Herodovu zatvoru, htio je čuti iz usta samoga Spasitelja, je li on onaj koji ima doći, pa mu šalje svoje učenike, da ga upitaju: »Jesi li ti onaj, koji ima doći ili drugoga da čekamo?« Isus im odgovori: »Idite i javite Ivanu, što čujete i vidite: slijepi gledaju, hromi hodaju, gubavi se čiste, gluhi

čuju« ... (Matej XI. 2—5). U ono doba Krist se s čudesima legitimirao kao Mesija, Sin Božji, pred Židovima i poganima; pred vjernicima i pred nevjernicima. Na sličan način i danas lurdka Djevica svima nama govori, bezbošcima i bezvjercima, katolicima i kršćanima: »Slijepi gledaju, hromi hodaju, gubavi se čiste, gluhi čuju...« Lurdka čudesa ne vide samo vjernici nego i nevjernici. Još i više u lurdskim čudesnim događajima imamo stručna svjedočanstva liječnika, koji su prisiljeni, istine radi, da kažu, makar i ne vjerovali, da se u Lurdu događaju takove stvari, koje se nikako ne dadu prirodnim putem protumačiti. Ni halucinacija, ni sugestija, ni hipnotizam, ni vještačko varanje, ni nepoznate prirodne sile u očima objektivnih istraživača nevjeri nisu ništa pomogle u borbi protiv Boga, Majke Božje, vrhunaravne Objave i neprevarljivosti rimskoga Pape.

Zar bl. Djevica Marija u Lurdu nije dokazala Papinu nepogrješivost, kad je on proglasio Bezgrješnom samo sa svojim papinskim auktoritetom? Zar Majka Božja u Lurdu nije pripravila i dogmu infabiliteta na vatikanskom koncilu? Zar Ona nije pružila i najnovijem bezboštvu nepobitnih dokaza i o Božjoj opstojnosti, o kršćanskoj objavi, o kršćanskom moralu, bez čega je nevjera htjela da uredi ljudsko društvo? Pred nepobitnim dokazima Majke Božje Bezgrješno začete nema prava na opstanak moderna nevjera sa svojim lažima o slobodnom nezavisnom moralu, o neodgovornosti i podanika, radnika i poslodavaca pred pravednim i vječnim Bogom na ovom i na drugom svijetu.

Nama je teolozima i apologetama Majka Božja dala neodoljivo oružje za protivnika svake vrste, da se uspješno možemo da borimo za istinitost sve naše kršćanske objave i to pod neprevarljivim vodstvom rimskoga Pape. Pa da se u suvremenoj pomoći Majke Božje i pod istaknutim vidom ne zrcali svemoć one, koja je uvijek bila u očima vjernika: pobjednica svakoga krivovjerja?!

Naša je Franjevačka Škola posebno zahvalna Majci Božjoj i Božjoj Providnosti, što smo napokon doznali i s njezinih djevičanskih usana: da je ona »Neoskvrnjeno začeta«. Naša će radost i veselje tek tada biti potpuni, kada doživimo onaj čas, kada prvoborac Bezgrješnog začeca bl. naš naučitelj Duns Škot upravo zagovorom Neoskvrnjene zasine svetačkim sjajem i po neprevarljivom pravorijeku Kristova Namjesnika i na našim žrtvenicima. Neka Majka Božja dade da taj dan čim prije grane!

12. Zaslužena priznanja.

Iz dosadašnjega razlaganja jasna je zasluga bl. Ivana Duns Škota u razvoju dogme o Bezgrješnom začecu. Ne će biti suvišno, ako u potvrdu naše franjevačke teze, navedemo samo neke nesumnjive svjedočke izvan naših franjevačkih redova. Njihovi iskazi potpuno će obeskrjepiti prigovor: »Cicero pro domo sua.«

Isusovac Christian Pesch u napomenutom djelu veli protiv dominikanca del Prada: »Nam Ecclesia modum loquendi de hac re (o Bezgrješnom začecu), quo utitur s. Thomas, suum non fecit, sed potius modum, quo principales theologi scotistae doctrinam suam exposuerunt, dicentes B. Virginem habuisse quidem debitum (sive proximum sive remotum) incurrendi peccatum originale, sed ab actuali peccato fuisse praeservatam ob merita Christi Redemptoris.« (Pesch, o. c. p. 224). Isti pisac ističe i lične zasluge Duns Škota te veli: »Cuius est — Scoti — immortalis gloria, quod multum contulit, ut inde a suo tempore sententia immaculatam conceptionem defendens magis magisque invaluerit et tandem perfectam victoriam obtinuerit.« Nepristrana povijest priznaje Škotu i njegovoj školi prvenstvenu ulogu u obrani Bezgrješnoga začeca, tako da se povjesničar isusovac Toma Strozzi (Controversia della Concezione della V. M. descritta istoricamente, 2 ediz. lib. IV. cap. 3°) ovako izrazuje: »Između redova, koji su se početkom XIV. vijeka borili za Bezgrješno Začece posebno se odlikuje franjevački red. Nijedan red nije toliko učinio koliko franjevački pod Duns Škotovim barjakom. Franjevački je red tijekom vijekova toliko djela napisao, toliko puta zašao pobjedonosan u borbu, da mu je slava u cijelom svijetu veća nego ičija druga. Ako bi htjeli pobrojiti franjevce, koji su perom za pobjedu Bezgrješnoga začeca radili, tada ja s punim pravom velim: radije prebrajajte zvijezde na nebu, kojih prebrojiti ne ćete i ne možete!« — Imamo mnoštvo sličnih izjava izvan franjevačkih redova, ali ću se radi posebnih razloga osvrnuti samo na dvije. Njemački prvak dogmatske znanosti dr. Josip Pohle u svom djelu: »Lehrbuch der Dogmatik«, izd. 7, svez. 2, str. 241 evo što kaže: »Kada Doktor Subtilis i njegova škola ne bi imali druge zasluge na vjerskom polju nego te što su uspješno obranili i učvrstili (Begründung) dogmu o Bezgrješnom začecu, ovaj lovor slave bio bi dovoljan, da im osigura časno mjesto u povijesti i u osnovama Božje Providnosti za sva vremena.« Kada se slavila pedesetgodišnjica (god. 1904.) proglašenja dogme Bezgrješnoga začeca, pisao je tadanji papin državni tajnik kardinal Mery Del Val franjevačkom generalu ovo pismo: »Opisivati povijest svega onoga što je potaklo Pija IX. papu neumrle uspomene, da onaj najsladi dogmat Neoskvrnjenoga začeca proglasi vjerskom istinom, gotovo je isto (idem fere esse videtur) kao i opisivati ponos i slavu franjevačkoga Reda.«
